

Szabó Lőrinc

(Miskolc, 1900. március 31—Budapest, 1957. október 3.)

Átutazóban korábban is járt már Nyíregyházán, hosszabb itt-tartózkodására azonban csak a háború után, 1945/46 telén, életének egy nagyon nehéz periódusában került sor. A megelőző hónapokban ugyanis súlyos támadások jelentek meg ellene a sajtóban, elmarasztaló vádaskodások, amelyek miatt ún. „igazolása” elhúzódott, s ez publikációs lehetőségeinek teljes bedugulását is jelentette.

Ebben a válságos korszakban érkezett hozzá a meghívás Nyíregyházáról, illetve Sóstóhegyről, egy régi ismerős családtól, *Thomas Ernőektől*, akik tetszés szerinti időre ajánlották fel vendégszeretetüket a költőnek.

A meghívás a legjobbkor érkezett, ugyanis nem sokkal korábban kezdett hozzá *Tücsökzene* című önéletrajzi versciklusának írásához, az otthoni körülmények azonban a legkevésbé sem voltak alkalmasak a nagy mű megírására.

Az akkori közlekedési viszonyokból következő kalandos utazás után *1945. december 8-án* éjjel érkezett Sóstóhegyre, és *1946. január 19-ig* maradt itt. Később írt leveleiben sokszor emlegette, hogy ez a másfél hónap egész pályájának egyik legtermékenyebb periódusa volt. Saját címlistája szerint a *Tücsökzene* 64 darabját írta Sóstóhegyen.

A vendégszoba, amelyben aludt, északi fekvésű, nehezebben fűthető volt, ezért nappalra ő is a család szobájába húzódott. A cserépkályha közelébe helyeztek neki egy kis asztalt, ott irogatott egész nap. A család jelenléte, mozgása egyáltalán nem zavarta. Gyakran mondogatta, hogy úgy érzi magát munka közben, mintha egy kávéházban vagy szerkesztőségben lenne. A szobának azt a sarkát, ahol dolgozott, el is nevezte *Tücsökkávéház-nak*. Asztala fölé kemény kartonból készített táblácskát akasztott a falra, amelyre saját kézírásával a következőket írta:

A „Tücsök”

Szerkesztősége és Kávéháza Sóstóhegy

Tulajdonos: Törzsvendég: Szabó Lőrinc 1945. XII. 8. 1946. I.

Thomas Ernő

Thomas Ernőné

Thomas Marianne

Egész nap dolgozott. A szobát csak ritkán hagyta el. Csak a postára ment el néha-néha. Délutánonként egyszer-egyszer a házigazdának segédkezett a favágásban. Bent a tűzhely előtt is szeretett farigcsálni. Ennek emlékét őrzi egy akácfából készített csinos papírvágókés, amelyet Szabó Lőrinc Thomasnének ajándékozott. A kés pengérszélének egyik oldalán a költő jellegzetes kézírásával ez olvasható: *Máriának - Szabó Lőrinc*. A másik oldalon pedig az itt-tartózkodás időpontja: *Sóstóhegy, 1945*.

XII. 8. 1946. I. A dátum ugyanúgy befejezetlen, mint a Tücsök-kávéház tábláján.

A befejezetlenség oka is ugyanaz. Amikor készítette a költő, még nem tudta, meddig marad. Elutazása pedig olyan váratlanul és gyorsan történt, hogy akkor ilyen apróságokra már nem gondolhatott.

Az itt-tartózkodás napjai közül még a karácsony érdemel külön figyelmet, mert ennek szép tárgyi emléke maradt. A vendéglátók a karácsonyfa alatt apró ajándékokkal kedveskedtek a költőnek, s viszonzásként ő is ajándékozott, Thomasnének, a ház asszonyának adta *Omár Kháyyám: Rubáiyát* című művének általa készített gyönyörű fordítását. A költő a következő kedves dedikációt írta a kötetbe:

Élj Pesten, vagy Nyíregyháza felett,

fanyar vagy édes töltse serleged: az

Élet Bora lassan elapad, az Élet

Lombja hull, hull, s eltemet.

Sóstóhegy, 1945. december 24.

Thomas Máriának kézcsókkal: Szabó Lőrinc

A dedikáció a versciklus VIII. darabjának változata. Ott az első sor így hangzik:

„Élj Naishapurban, Babylon felett ... ”

Az ünnepek után folytatódott a munka, s a „tücsök” — ahogy verseit nevezte — szaporodtak is napról napra. Az elutazás még szóba sem került, de váratlanul egy tragikus esemény vetett véget a termékeny sóstóhegyi idillnek. Január 19-én éjszaka fegyveres szovjet katonák hatoltak be Thomasék

házába. A család mozgatható értékein kívül Szabó Lőrinc fehérnemű-készletét és ruházatának egy részét is magukkal vitték.

Ideutazása előtt egyik levelében azt írta a költő, hogy elsősorban a biztonság vonzza Sóstóhegyre, s most éppen ebben a vonatkozásában kellett keservesen csalódnia. Tovább nem maradhatott, s nemcsak a fehérneműek miatt. A garázda rablók munkakedvét, alkotásvágyát is magukkal vitték. Az eset után egyébként maguk Thomasék sem maradtak otthonukban, behúzódtak Nyíregyházára, rokonaikhoz. Az elutazás előtti utolsó estén nyíregyházi tisztelői, akikkel Thomasék révén kötött ismeretséget, barátságot, egy kis összejövetelt, rögtönzött irodalmi estet rendeztek a költő tiszteletére, ahol Szabó Lőrinc olvasott fel verseiből. Többek között Porzsolt István, a Tanítónőképző igazgatója, Szitha Mária tanárnő, dr. Deák Endre, a neves könyvgyűjtő ügyvéd, Bálint Mihály könyvkereskedő voltak jelen az Iskola utca 1. szám alatt, a földosztó hivatal, valamint a Parasztpárt helyiségében, ahol igazán bensőséges ünnepségben részesítették a költőt, aki végül a Sóstóhegyen írt versek többségét felolvasta. Thomasék később is többször hívták Szabó Lőrincet Sóstóhegyre, s 1948 nyarán valóban sikerült még egyszer eljutnia a kedves és fájó emlékek színhelyére. Érettségi találkozóra utazott Debrecenbe, s ezt az alkalmat használta fel, hogy nyíregyházi barátait is meglátogassa.

A sóstóhegyi tartózkodás dokumentumait, Szabó Lőrinc kéziratait, leveleit, dedikált könyveit és egyéb tárgyi emlékeit — szülei korai halála után — Thomas Marianne őrizte meg az utókor számára. A terjedelmes levelezés-anyag az ő tulajdonából került az MTA kéziratárába.

Az itt-tartózkodás néhány tárgyi emléke, a Tücsök kávéházának táblája, a papírvágó-kés, néhány verskézirat és a dedikált Omár Kháyyám-könyv — Thomas Marianne ajándékeként — e könyv szerzőjének tulajdonában van.

A hatvanas évek végén Thomas Marianne eladta a sóstóhegyi házat és Budapestre költözött. Az egykori szőlőtelepből Nyíregyháza modern kertvárosává fejlődő Sóstóhegy azonban igyekszik számon tartani és ápolni Szabó Lőrinc emlékét. Az utcát, ahol Thomasék laktak, Szabó Lőrinc utcának nevezték el, s egy újabban megnyílt kis szálloda és szórakozóhely Tücsök Panzió-nak nevezi magát. 1992. május 16-án a sóstóhegyi általános iskola Szabó Lőrinc nevét vette fel. A névfelvétel alkalmából a nyíregyházi önkormányzat és a Városvédő Egyesület emléktáblával jelölte meg az egykori Thomas-házat, (Szabó Lőrinc u. 15. sz.). Erre az alkalomra az iskola Sóstóhegyi „Tücsök” címmel csinos kis kötetben jelentette meg Szabó Lőrinc Sóstóhegyen írt verseit (Sajtó alá rendezte: Labossa Gusztáv és Labossa Gusztávné).

Nyíregyházán az Iskola u. 1. sz. alatti házat, a nevezetes író-olvasó találkozó színhelyét 1989-ben lebontották.

Lásd még: Tiszabecs, Kisvárd, Baktalórántháza, Petneháza.

Irodalom:

Merkovszky Pál: Sóstóhegyi tücsök. Kelet-Magyarország, 1960.

Katona Béla: Szabó Lőrinc és Szabolcs-Szatmár. ITK. 1963.4. sz.

Szabó Lőrinc: Harminchat év. Szabó Lőrinc és felesége levelezése (1945-1957) Bp. 1993.

/Katona Béla: Szabolcs-Szatmár-Bereg irodalmi topográfiája, I. Nyíregyháza : Jóna Múz. 1996./